

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «ЛУКАШОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF LUKASHOV v. UKRAINE)
(заява № 35761/07)

Стислий виклад рішення від 20 квітня 2021 року

23-24 жовтня 2001 року заявник був затриманий та обвинувачений у вчиненні злочину. Під час затримання та для отримання зізнавальних показань, як стверджував заявник, працівники міліції жорстоко з ним поводитись. Пізніше заявника доставили до міської лікарні, де його оглянув лікар та виявив незначні тілесні ушкодження.

Після закінчення досудового розслідування у кримінальній справі щодо заявника, він звернувся до органів прокуратури зі скаргою на жорстоке з ним поводження працівників міліції. Згодом прокуратура повідомила заявника про відсутність підстав для порушення кримінальної справи, оскільки він отримав тілесні ушкодження внаслідок застосування працівниками міліції пропорційної сили для подолання опору під час його затримання.

У листопаді 2002 року суд першої інстанції визнав заявника винним у вчиненні низки злочинів і обрав покарання у виді позбавлення волі на строк тринадцять років, відхиливши його твердження про жорстоке поводження працівників міліції як необґрунтовані. Посилаючись на висновки прокуратури, апеляційний суд та Верховний Суд України залишили скарги заявника без задоволення.

У лютому 2008 року заявник прибув до Житомирської установи виконання покарань №8 (далі – Житомирська УВП), де за його твердженнями його обшукали та побили працівники установи, а згодом помістили до камери в якій його постійно били співкамерники, нібито найняті адміністрацією установи.

У листопаді 2008 року після операції заявника повторно направили до Житомирської УВП та дорогою до установи він вчинив акт самоскалічення. Перебуваючи у Житомирській УВП заявник постійно порушував правила внутрішнього розпорядку у зв'язку з чим його поміщали до одиночної камери та карцера.

Заявник подавав численні скарги на жорстоке поводження працівників Житомирської УВП та співкамерників, у нього було виявлено низку синців та саден, а також інфіковану рану черевної стінки. Згідно з висновками експертів, деякі з цих ушкоджень заявник міг завдати собі сам. Декілька разів заявник звертався до адміністрації Житомирської УВП та прокуратури зі скаргами на жорстоке з ним поводження, однак йому відмовляли у порушенні кримінальної справи. Постанови прокурора про відмову у порушенні кримінальної справи неодноразово скасовувались у зв'язку із низкою недоліків в розслідуванні. Заявник намагався оскаржувати ці постанови до суду, однак йому відмовили зазначивши, що обставини справи були належним чином розглянуті під час проведення перевірки прокурором.

Крім того, під час відбування покарання в Житомирській УВП та проходження лікування в лікарні при Донецькій виправній колонії № 124 заявник скаржився до державних органів на неналежні умови тримання його під вартою, а саме: на погану якість їжі, на відсутність у лікарні подвір'я для прогулянок, переповненість лікарняних палат, антисанітарні умови та зараженість приміщень щурами.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за статтею 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) на те, що 23 та 24 жовтня 2001 року працівники міліції піддали його катуванню з метою отримання зізнавальних показань; на жорстоке з ним поводження у Житомирській УВП у лютому та листопаді 2008 року; на неналежні умови тримання його під вартою у Житомирській УВП та у лікарні при Донецькій виправній колонії. Заявник скаржився за статтею 13 Конвенції на відсутність ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку зі скаргами щодо умов тримання його під вартою.

Крім того, заявник висував скарги за статтею 5 Конвенції на незаконне затримання та тримання під вартою; за статтею 6 Конвенції на несправедливість кримінального провадження щодо нього та за статтями 8 та 34 Конвенції на перегляд та вилучення його кореспонденції органами державної влади та ненадання копій документів за його заявами, а також на неналежне ставлення до його представника у суді.

Щодо скарг заявника на жорстоке з ним поводження працівників міліції Європейський суд зазначив, що відповідно до результатів медичного обстеження, які надав заявник, отримані ним тілесні ушкодження не були наслідком жорстокого з ним поводження працівників міліції, однак вони могли бути отримані в результаті його опору під час затримання. Крім того, Європейський суд зауважив, що заявник не може оскаржувати ефективність розслідування його скарг щодо жорсткого поводження на національному рівні, оскільки він звернувся з такою скаргою приблизно через рік після стверджуваних

подій не зазначивши причини для такої затримки. Європейський суд відхилив цю частину скарги заявника, як за матеріальним, так і за процесуальним аспектами статті 3 Конвенції як явно необґрунтовану на підставі підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Розглянувши процесуальний аспект скарги заявника на жорстоке поводження у Житомирській УВП у лютому та листопаді 2008 року, Європейський суд зауважив, що на національному рівні скарги заявника розглядалися в межах дослідчих перевірок, які відповідно до попередніх висновків Європейського суду не відповідали принципам ефективного засобу юридичного захисту, адже мали обмежений перелік процесуальних дій, не встановлювали офіційний статус потерпілого та позбавляли його можливості брати участь у зазначеній процедурі. Крім того, прокурор належним чином не розглядав висновки медичного експерта, посилався на попередні свідчення свідків і працівників установи виконання покарання, а також припускався помилок при винесенні постанови про відмову у порушенні кримінальної справи, яка неодноразово скасовувалась у зв'язку з низкою недоліків. Отже, Європейський суд дійшов висновку, що було порушено процесуальний аспект статті 3 Конвенції.

Щодо матеріального аспекту статті 3 Конвенції Європейський суд нагадав, що будь-яке застосування фізичної сили, яке не викликано суворою необхідністю внаслідок власної поведінки заявника, є порушенням права, передбаченого статтею 3 Конвенції. Європейський суд посилаючись на наявні у справі матеріали та з огляду на недоліки у проведенні розслідування на національному рівні, констатував порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції у зв'язку з жорстоким поводженням із заявником у Житомирській УВП.

Скаргу щодо неналежних умов тримання заявника під вартою Житомирській УВП Європейський суд відхилив як явно необґрунтовану у розумінні підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції у зв'язку з тим, що твердження заявника, а також поданні ним докази не могли вважатись достатніми та доведеними «поза розумним сумнівом».

Розглянувши скаргу заявника на умови тримання під вартою у лікарні при Донецькій виправній колонії Європейський суд дійшов висновку, що брак простору в лікарні та відсутність доступу у заявника до прогулянок не відповідає умовам тримання під вартою і є такими, що «принижують гідність» та констатував порушення статті 3 Конвенції.

Посилаючись на свою попередню практику, Європейський суд констатував порушення статті 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю у національному законодавстві ефективного та доступного засобу юридичного захисту щодо скарги заявника на неналежні умови тримання під вартою.

Решту скарг Європейський суд відхилив на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

«1. Оголошує прийнятними скарги за статтею 3 Конвенції на жорстоке поводження із заявником у Житомирській установі виконання покарань в лютому та листопаді 2008 року; на непроведення національними органами влади ефективного розслідування у зв'язку з цим та на неналежні умови тримання його під вартою в лікарні при Донецькій виправній колонії; та скаргу за статтею 13 Конвенції на відсутність у заявника ефективного засобу юридичного захисту у зв'язку з його скаргами стосовно умов тримання його під вартою;

2. Оголошує неприйнятними скарги на умови тримання заявника під вартою у Житомирській установі виконання покарань та скарги, наведені у пункті 165;

3. Постановляє, що було порушено процесуальний аспект статті 3 Конвенції у зв'язку з не проведенням органами державної влади ефективного розслідування скарг заявника на жорстоке поводження у Житомирській установі виконання покарань;

4. Постановляє, що було порушено матеріальний аспект статті 3 Конвенції у зв'язку із жорстоким поводженням із заявником у Житомирській установі виконання покарань;

5. Постановляє, що було порушено статтю 3 Конвенції у зв'язку з неналежними умовами тримання заявника під вартою під час його перебування у лікарні при Донецькій виправній колонії у період з грудня 2007 року до лютого 2008 року;

6. Постановляє, що було порушено статтю 13 Конвенції у зв'язку зі скаргою заявника за статтею 3 Конвенції на неналежні умови тримання його під вартою;

7. Постановляє, що:

(а) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:

- (i) 10 000 (десять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 3 650 (три тисячі шістсот п'ятдесят) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді, ця сума має бути сплачена на банківський рахунок захисника заявника, пана Андрія Кадочнікова;
 - (iii) 1 422 євро (одна тисяча чотириста двадцять два) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації решти судових та інших витрат, ця сума має бути сплачена на банківський рахунок представника заявника під час провадження на національному рівні, пані Людмили Коритної;
- (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
8. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».